

FRYGT, BÆVEN OG DET GUDDOMMELIGE MØRKE

“Når troen kræver det umulige”.

Søren Kierkegaards “Frygt og bæven” er et af de mest gådefulde og provokerende værker i hans forfatterskab. Udgivet i 1843 under pseudonymet Johannes de Silentio er denne bog både en filosofisk undersøgelse af troens væsen og en psykologisk skildring af den lidenskab, der kræves for at tro i eksistentiel forstand.

Ved at tage udgangspunkt i den bibelske fortælling om Abraham, der blev stillet over for det ultimative valg – at ofre sin søn Isak på Guds befaling – stiller Søren Kierkegaard læseren over for troens mest ekstreme konsekvenser: Kan vi virkelig forstå troen, hvis den kræver det umulige?

“Frygt og bæven” blev udgivet samme år som “Enten-Eller” og markerer en vigtig overgang i Søren Kierkegaards tænkning. Hvor “Enten-Eller” fremstiller valget mellem det æstetiske og det etiske liv, introducerer “Frygt og bæven” et tredje stadie: det religiøse. Det er i dette religiøse stadie, at mennesket konfronteres med troens paradoks – en tro, der ikke

kan begribes med fornuften, men som kræver en personlig og eksistentiel beslutning.

I denne sammenhæng er Abraham den skikkelse, der sprænger alle etiske og rationelle kategorier. I stedet for at handle ud fra moralske principper eller rationel overvejelse adlyder han Gud i en handling af ren tro. Men netop denne lydighed stiller os som læsere i en umulig situation: Hvordan kan vi forstå en handling, der strider imod enhver etisk og humanistisk fordring?

Et af bogens centrale begreber er den teleologiske suspension af det etiske. Ifølge Johannes de Silentio må Abraham "suspendere" det universelle etiske krav – som i dette tilfælde ville være at beskytte sit barn – for at adlyde en højere, guddommelig befaling. Dette betyder, at det etiske ikke er absolut, men kan sættes ud af kraft i mødet med en højere instans.

For Søren Kierkegaard er dette ikke en let eller problemfri konklusion. Tværtimod viser han, hvordan denne form for tro gør individet radikalt ensomt. Abraham kan ikke forklare sin handling til andre, han kan ikke argumentere for dens fornuft eller retfærdighed – han må simpelthen tro. I denne ensomhed adskiller han sig fra de tragiske helte i historien, som for eksempel Agamemnon, der ofrer sin datter for et højere fælles gode. Abraham handler derimod uden etisk begrundelse, hvilket gør ham til en skikkelse præget af både frygt og fascination.

Søren Kierkegaards forståelse af tro er langt fra den bløde, harmoniske tro, vi ofte forbinder med religiøsitet. Tværtimod fremstilles troen som en lidenskab, en bevægelse, der kræver alt af individet. Det er ikke nok at tilslutte sig troen intellektuelt – troen må gennemlevs som en eksistentiel erfaring.

Dette fører til et andet afgørende begreb i bogen: troens ridder. Troens ridder er den, der formår at tage troens spring – at gå ud i det absurde uden at kræve garantier eller beviser. Modstykket til troens ridder er den tragiske helt, som stadig opererer inden for det etiske og kan begrunde sine handlinger rationelt.

Her skiller Søren Kierkegaard sig radikalt fra den hegelske filosofi, der dominerede hans samtid. Hegel betragtede historien som en rationel proces, hvor modsætninger kunne forsones gennem dialektikken. Men Søren Kierkegaard insisterer på, at troen ikke kan reduceres til en rationel nødvendighed. Tværtimod indebærer den et spring – en handling, der aldrig kan forstås logisk, men kun gøres.

I dag læses “Frygt og bæven” ofte som en tidlig eksistentiellistisk tekst. Filosofer som Jean-Paul Sartre, Martin Heidegger og Emmanuel Levinas har alle været optaget af Søren Kierkegaards tanker om individets radikale ansvar og troens ensomhed. Især begrebet om “springet” har haft en enorm indflydelse på eksistentialismen, hvor det ofte forstås som en model for de valg, vi alle må træffe i tilværelsen.